

PROJECTE ESCOLTA'M : el paper del referent

Anna Aragay Barbany Psicopedagoga del SEETDIC de Barcelona Ciutat

Gemma Pérez Clemente Psicopedagoga EAP Rubí-Castellbisbal

Roger Brufau Pla Psicòleg EAIA III Baix Llobregat

Resumen:

“Proyecto “Escolta’m” : el papel del referente”

Este artículo que presentamos intenta definir y concretar la figura del referente del proyecto “Escolta’m”.

El referente es la figura de apoyo principal a los tutores que realizan el proyecto con sus alumnos a través de diferentes reuniones con los docentes, el referente acompaña a estos mediante encuentros mensuales y en reuniones de ciclo trimestrales donde se comentan diversos aspectos teórico-prácticos del proyecto.

El referente mediante la propia experiencia de los docentes, la formulación de preguntas abiertas y el aprovechamiento el trabajo en equipo, acompaña a los tutores en la reflexión del trabajo realizado dentro de las líneas marco del proyecto “Escolta’m”.

A su vez, el referente se nutre de los conocimientos fruto de sus diversas procedencias profesionales y recibe el soporte del seminario mensual del proyecto dentro del ICE de la Universidad de Barcelona.

Abstract:

“Escolta’m Project: the role of reference”

This article presented here attempts to define and specify the figure of reference of the project “Escolta’m.”

The reference is the main supportive figure to tutors who do the project with their students through various meetings with teachers, the referent accompanies these through monthly meetings and quarterly meetings cycle where comment on several theoretical and practical aspects of project.

The reference by the experience of teachers, development of open questions and use teamwork, accompanying tutors in the reflection of the work within the lines under the project Escolta’m.

In turn, the referent is the result builds on his own knowledge based in his different professional backgrounds and get the support of the monthly seminar of the project within the ICE, University of Barcelona.

INTRODUCCIÓ

Després de l’anterior article on s’explica el projecte “Escolta’m de Tutoria Personalitzada”, amb els seus objectius i metodologia de treball, nosaltres ens referirem ara a la funció del referent.

El projecte parteix d’una idea molt senzilla: generar que els tutors i tutores tinguin espais per poder escoltar als alumnes d’una manera més tranquil·la i acollidora, ampliant així l’espai relacional que suposa el dia a dia de l’aula. Al mateix temps el projecte ofereix un acompanyament al professorat, un espai per ser escoltats per una altra persona a qui anomenem *referent*.

Per a nosaltres aquest és un element important del projecte, ja que permet la possibilitat de compartir l’experiència dels tutors que duen a la pràctica la tutoria personalitzada. Un espai que marca una punt clau en el nostre treball: defuig de la posició orientadora per assumir una funció d’acompanyament, de compartir coneixements, de creixement mutu entre els tutors i el referent.

QUÈ VOL DIR SER REFERENT DEL PROJECTE “ESCOLTA’M”

El referent o facilitador s’ha de situar en una posició de col·laboració en un planell horitzontal amb el tutor, on no hi ha jerarquia definida. No hi ha un posseïdor del saber, el saber sorgeix del funcionament del grup. Els referents són essencialment escoltadors i no models a seguir, promouen que els docents implicats en el projecte comparteixin experiències i les dificultats i avantatges que es derivin d’aquestes.

Els facilitadors-referents són catalitzadors, dinamitzadors i gent al costat del docent que realitza el projecte amb els alumnes, en el més pur estil d’acompanyament del coach, tal i com consta en les bases del projecte escolta’m, quan parlem de coaching.

REFERENT I REUNIONS MENSUALS AMB ELS DOCENTS

El referent està present en una reunió mensual d’una hora, programada des de principi de curs. Aquesta planificació es fa de manera acurada perquè les dates de les reunions, en la mesura del possible, respectin els ritmes de l’escola. És a dir, hi ha moments en que els centres educatius tenen un elevat nombre d’activitats (avaluacions, festes, activitats fi de trimestre, etc...) en aquests moments no es programen reunions, doncs partim de la idea d’acompanyar al professorat i no sobrecarregar-los de la forta pressió que sovint l’organització escolar comporta. Apostem per una intervenció on totes les persones que hi estem implicades disposem d’una organització horària ben programada, que faciliti el treball en equip, eviti les improvisacions i possibiliti un treball tranquil, asserenat i reflexiu.

Aquestes reunions mensuals esdevenen un espai de trobada on es parla de com han anat desenvolupant-se les diferents sessions de l’“escolta’m” amb els i les alumnes durant el temps transcorregut entre una reunió i la següent entre els tutors i el referent. Cada professor disposa de temps per parlar de la seva experiència, i es treballa a partir de les notes de camp fetes pels tutors després de cada sessió de l’aula petita. Poden aparèixer: pors, dubtes, coses que han funcionat bé, què fer amb informacions que han sorgit en l’aula petita, i alhora, es posen en comú la riquesa de les aportacions que els nens i nenes han dit en les sessions.

Per exemple:

- *“Què faig quan sé que en Manel de P4 encara pren el biberó, i la Maria i en Joan porten xumet... en parlem amb els pares, esperem una mica, treballem a través de la conversa amb els nens per donar-los iniciativa per fer-se “grans”?”*

- *“En l’Escolta’m he sabut que a la meua tutoria es donen relacions inadequades envers un alumne concret i no puc delatar qui m’ho ha dit! Com busquem estratègies per millorar la situació sense comprometre a ningú...”*
- *“El tutor de 1r. d’ESO explica que a l’aula petita uns alumnes li han parlat de quins sistemes utilitzen per a copiar a les avaluacions.... quina resposta podem donar que els sigui útil?”*

UTILITZANT ELS RECURSOS DELS DOCENTS I REFERENTS: PREGUNTES OBERTES, TREBALL EN EQUIP I EXPERIÈNCIA

Es tracta d’un projecte on es pensa amb els factors de risc i de prevenció que hi son presents. El referent, en situacions complexes que sorgeixen en l’alumnat, pot oferir eines de reflexió perquè el propi tutor trobi la resposta adequada, amb el suport dels seus companys, i pugui concretar si cal, una major atenció per aquell determinat alumne que el preocupa. En aquestes sessions de treball és fa més evident que els tutors no estan sols, que poden recolzar-se amb la xarxa de suport, d’orientació i d’assessorament dels tots els serveis educatius externs.

Aquestes reflexions grupals reverteixen directament en la gestió de l’angoixa dels docents a l’hora de prendre decisions, ja que la responsabilitat és compartida.

Es treballa buscant el consens de l’equip. Es retornen els temes al grup de docents en forma de pregunta oberta.

A part de les preguntes obertes, i col·laboració en equip, també aprofitem buscar en la nostra experiència personal, per exemple, quan treballem amb adolescents com una forma de desbloquejar al noi/a quan provoca a la figura de l’adult. Buscar la pròpia experiència desbloqueja el grup i aporta sentit de l’humor i desdramatitza segons quines situacions.

Parlar des de la pròpia experiència, com a persones, davant de les circumstàncies que ens bloquegen, és un recurs que sovint resulta útil.

L’experiència viscuda en aquestes reunions posa patent el valor positiu del treball en equip, podem observar com els tutors s’escolten els uns als altres i modifiquen pràctiques o les enriqueixen a partir de l’acció-reflexió. Innoven, es parla de les coses que els hi han anat bé, inventen noves formes en funció de les necessitats del grup o de cadascun dels alumnes del seu grup classe.

La tutoria personalitzada a través del projecte escolta’m, fa palès les dificultats que tenim per sortir de les nostres preocupacions, dels nostres prejudicis i de la nostra funció d’instruir que comporta una direccionalitat i intencionalitat de l’acció educadora. Per tant aquí el referent té un paper clau, ha de saber acompanyar a poc a poc, ha d’ajudar a pensar, a buscar estratègies per saber com aturar-nos i a reflexionar com a mètode per escapar de la resposta immediata que molt sovint els alumnes exigeixen.

D’aquesta forma les reunions són un pas més dins el treball tutorial, el docent genera un espai amb els seus alumnes, i mensualment revisa allò que ha sorgit amb els seus companys de nivell conjuntament amb el referent. A la vegada des d’un enfocament sistèmic, els referents també revisen allò que han treballat amb els docents en els seus centres educatius, mitjançant l’espai de seminari men-

sual a l’ICE de l’UB, supervisats pels coordinadors dels projectes i els altres referents, d’aquesta manera es construeix una altra roda que completa del procés metodològic del projecte.

Així, ser referent de l’escolta’m implica inserir-se en un procés circular de treball, on tothom té la seva participació per igual, on totes les propostes han de ser presents.

Aquesta manera de treballar és bàsica ja que el referent és un acompanyant dels docents que hi participen, al mateix temps que aquest és acompanyat pels altres referents.

REFERENT DIRECTE, REFERENT DEL PROJECTE I LES REUNIONS DE CICLE

Hem exposat la funció del referent directe, seguidament explicitem la funció del referent del projecte.

El referent o facilitador directe és aquell que participa en les reunions de tutors mensuals i en les reunions de cicle trimestrals.

El referent o facilitador de projecte és aquell que dona suport al referent directe i condueix la reunió de cicle.

Totes dues figures participen en el seminari organitzat per l’ICE de la UB.

En la coordinació de cicle i/o nivell, tal com hem esmentat anteriorment, hi participen els dos referents/ facilitadors. En aquesta reunió hi son convocats els tutors i especialistes a infantil i primària i el professorat dels diferents departaments que intervenen al cicle per secundària. En aquest espai la presència del referent del projecte ofereix amplitud al mateix, des d’una mirada de pràctica compartida entre els diversos centres implicats.

D’aquesta manera i com hem detallat anteriorment, el referent directe no està sol sinó que també disposa d’àmbits d’escolta mútua, el que fa possible que tots plegats formem part d’un engranatge pensat perquè tutors i alumnes, els vertaders protagonistes del projecte, puguin establir i millorar el vincle de proximitat i confiança mútua, element necessari per aconseguir millors aprenentatges tant acadèmics com “per a la vida”, i per treballar la convivència al centre educatiu.

Considerem indispensable promoure la idea de que aquest projecte sense el coneixement de tot el centre educatiu, no té sentit, perquè aquesta experiència forma part de la programació en l’àmbit d’acció tutorial de l’escola o del institut, per tant de tot el claustre, fins i tot quan està en fase experimental. Des de la nostra òptica aconsellem anar a poc a poc, començar per un sol cicle, perquè siguin els docents qui experimentin i valorin, comuniquin la seva experiència als companys i conjuntament prenguin les decisions que considerin oportunes respecte el projecte, en relació a la continuïtat o no i/o l’ampliació al seu centre.

Volem exposar que el projecte escolta’m de tutoria personalitzada s’inicia sempre a partir de la demanda del propi centre educatiu, és a dir des de dins de l’escola.

L’experiència de quatre anys ens fa ser molt acurats en aquesta fase on el referent directe i el referent del projecte hi tenim un paper fonamental: copsar quina és la demanda del centre, quines són les seves expectatives, quina és la causa que motiva la sensi-

bilitat del centre per donar més recursos a la seva programació tutorial. Així des de bon principi incorporem la idea obligatòria que el centre faci la demanda del projecte i a partir d'aquí avalui la seva idoneïtat i per tant que l'arribi a fer propi.

En les reunions de cicle treballem a partir de la informació i la reflexió: que entenem per factors promotors de resiliència a l'alumnat, com podem relacionar i detectar la quantitat d'accions educatives que es fan i que generen dins de l'etapa, cicle o nivell que ajuden a desenvolupar aquesta resiliència. Normalment l'equip de professorat es sorprèn de quantes coses s'estan fent a l'escola i els instituts en aquesta línia, és una manera més de prendre consciència de les nostres actuacions pedagògiques tutorial, perquè sovint l'estructura curricular establerta fa que no sempre siguem conscients de perquè fem determinada acció educativa.

Una altra de les activitats que posem en marxa és la de buscar factors de risc i factors de protecció en alumnes que ens preocupen, ens adonem com és de difícil trobar els factors protectors, els recursos del propi alumne, ens adonem que massa sovint estem força situats en un model de dèficit.

També analitzem els factors de vinculació i d'aferrament que condicionen la manera d'ensenyar i aprendre, analitzem aquests factors amb l'alumnat i les seves famílies des d'una mirada proactiva i capacitadora. És una manera de prendre consciència de que els alumnes més insegurs o amb més dificultats per la relació i/o l'aprenentatge, necessiten d'entorns favorables amb vincles segurs que els permetin recuperar la confiança en ells mateixos i en les seves possibilitats, a partir d'una relació tutorial amb d'estimació, consistent i amb límits clars.

Hem de tenir en compte que aquestes reunions es plantegen com un inici o continuïtat per a l'autoreflexió. El seu objectiu és compartir el cos teòric de la tutoria personalitzada amb el professorat del cicle, nivell o etapa.

Així doncs l'"Escolta'm" és un treball d'equip, de grup que creix a partir de l'acció-reflexió de tots els seus participants, una autoformació contínua i continuada.

POSICIÓ TEÒRICO-PRÀCTICA DEL REFERENT

El referent cal que estigui format en els conceptes teòrics en que es sustenta el projecte. Des del punt de vista de la conceptualització del temps i l'espai es persegueix el desenvolupament d'una mirada capacitadora des del concepte de resiliència, com establir vincles positius, tenint en compte el concepte d'aferrament, i la gestió de la comunicació des de la teoria sistèmica i el concepte de docent-coach.

La posició del referent és una posició respectuosa amb tots els professionals i persegueix l'aprenentatge cooperatiu i el treball de grup entre el professorat que hi participa. També propicia una mirada capacitadora en l'equip de tutors i tutores perquè ells són els que més saben dels nens del seu grup, però alhora s'han de sentir validats i acompanyats en el procés emocional que genera el fet d'establir vincles més propers amb cadascun dels seus alumnes, sense exclusió i en la gestió de la relació entre iguals a partir d'un format didàctic tutorial proper i personal.

QUIN ÉS EL PAPER DEL REFERENT SEGONS ALGUN TUTOR ADSCRIT AL PROJECTE

A tall de reflexió ens ha semblat oportú transcriure literalment el

què han respost alguns tutors que van ser preguntats sobre el que creien ells que havia de ser el paper del referent:

- *“Es valora que pugui aportar tranquil·litat, confiança i seguretat, que sigui obert, flexible i proper. Que potenciï el coneixement mutu i sigui capaç de ser un més. Que tingui capacitat per observar i reconduir i saber interpretar el que es diu. Que practiqui l'escolta activa i no jutgi El treball amb el referent permet compartir experiències i vivències. Gaudir de la diversitat, riquesa de reflexió i diferents punts de vista”*
- *“Dóna seguretat. Et dóna la sensació que funciona.”*
- *“Permet construir una nova mirada de l'alumne individual. Dóna eines de gestió i comprensió del gran grup. Actues diferent amb el gran grup. Dona una millor idea de grup i globalitat.”*
- *“Es pren consciència que no treballem sols i permet entendre millor als propis companys i companyes. És un treball en equip. Aprenem entre nosaltres, aprenem dels iguals.”*
- *“El referent és orientador, actua com a guia com a dinamitzador. Un professional extern però que conegui el centre. Ens aporta tranquil·litat i seguretat per fer la tasca i eines, alhora ens ofereix total llibertat de treball i valoració positiva.”*
- *“Es destaca la necessitat d'aportacions teòriques, que entrin noves idees, eines de reflexió. No caure en les anècdotes. La teoria et permet situar les coses en el seu context entendre millor que passa a l'aula petita i a la gran.”*

QUÈ ENS APORTA AL REFERENT?

Els que fem de referent som professionals externs al centre però vinculats com assessors. La nostra actuació com a referents del projecte escolta'm forma part del pla de treball elaborat per a cada centre en concret i consensuat en el si de cada Servei Educatiu. L'origen és molt divers des dels Serveis Educatius, on intervenen perfil professionals diferents: psicopedagogs, treballadors socials i professionals del programa LIC a les escoles, o professionals que formen part dels Serveis Educatius Específics per a l'alumnat amb Trastorn de Desenvolupament i la Conducta SEETDICS, així com professionals dels Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència, EAlA o tècnics d'Educació.

L'experiència de fer de referent o facilitador ens aporta un nou univers: noves imatges, noves músiques, nous discursos, i un entorn de distensió i treball cooperatiu.

La posició que adoptem com a referents del projecte "Escolta'm" no és la d'assessors, ni la de terapeutes, ni de supervisors..., es tracta de fer un acompanyament extern i proper alhora que permet als docents veure a aquests professionals d'una altra forma, com també nosaltres a ells, fet que possibilita i crea un sentiment de complicitat mútua molt enriquidor (notem com et miren diferent pel passadís, i el tracte és molt més fluid).

També ens permet accedir a tot l'alumnat a través dels mestres des

d'un discurs positiu i no des de la queixa, i a una comprensió més àmplia dels límits de la pròpia aula i de l'entorn escolar.

Ens permet escoltar des d'un espai tranquil, sense preses, on es pot reflexionar sobre nous camins, on parlem de tots els alumnes, dels que preocupen per alguna causa i del que no, buscant sempre les seves capacitats, els seus recursos propis, i on també es fan evidents les capacitats de tothom que hi participa.

En la funció de referent del projecte hem descobert un món de creativitat, de noves idees i de noves formes d'interpretar la realitat educativa.

Referències Bibliogràfiques:

- Angel, P. i Amar, P.(2007) *Guia Práctica del Coaching*. Barcelona. Paidós.
- Giner, A. i Puigardeu, O. (2008) *La tutoria i el tutor estratègies per ser pràctica*. Ed Horsori, BCN
- Marchesi, A (2007). *Sobre el bienestar de los docentes. Competencias, emociones y valores*. Madrid. Alianza Editorial.
- Saumell, C. (2007) Escolta'm. *La resiliència i la vinculació afectiva en l'acció tutorial*. Llicència d'estudis del Departament d'Educació.

Correspondència amb els autors: Anna Aragay Barbany. Psicopedagoga del SEETDIC de Barcelona Ciutat. E-mail: aaragay@xtec.cat. Gemma Pérez Clemente. Psicopedagoga EAP Rubí-Castellbisbal. E-mail: gperez15@xtec.cat. Roger Brufau Pla. Psicòleg EAIA III Baix Llobregat. E-mail: roger.eaia3@baixllobregat.cat

